

Ha a málló közösségi emlékezet allegóriáját kellene megfestenem, hiperrealista stílusban tennék akkor a vászonra egy osztálytalálkozót. A lelkesedésojtok és traumarepezsek eme ártatlansággal bélelt, hiúságba és gögbe göngyölt, alkoholba itatott, deformált tere olyan, akár egy iszonyú lassú fülbesúgósdi. Az ötévente ügygyel-bajjal újramondott élménykorpusz óhatatlanul, alkalomról alkalomra roncsolódik, az elhangzó legendák úgy torzulnak

Vass Norbert 57

SZEGEDI SZABADTÉRI

Szilasi László: *A harmadik híd*

nagyjából, ahogy ismerőik hallószerve romlik. Az osztálytalálkozók összességében keserű összejvetelek. Méghozzá azért, mert kiderül bár egy-egy ilyen alkalommal, hogy számtalan történet vesz minket körül, ez pedig remek dolog, az viszont már kellemetlenebb érzés, hogy egyre esélytelenebb őket pontosan emlékezetünkbe idézni. Az évek múltával mind haloványabb ködékek rajzolják ki a múltat, még ha a résztvevők szentül hiszik is, hogy minden pont *úgy* történt. Az osztálytalálkozókon – noha a körülmények nem könnyítik ezt meg – higgadt krimiolvasóként volna tanácsos viselkednünk, aki tisztában van ugyan vele, hogy a teljes igazság sosem tárulhat fel előtte, képes a töredékesség igézetében is kiválóan érezni magát. Az osztálytalálkozó elvégre a reményteljes és kedélyesen hamvukba haló nyomozások terepe. S mint ilyen, magától értetődően kínálja magát egy bűnregény kezdőjelene-tének díszletéül.

A harmadik híd – habár a bűn természetrajza az egyik legfontosabb témája – azonban nem bűnregény. Vagyis nem csak és nem elsősorban az. Ennél fontosabb ismérve, hogy a *Szettek hárfájához* hasonlóan – amelyet Elek Tibor az Ottliktól Esterházyn át Darvasi Lászlóig húzódó prózapoétikai irányvonalba sorolhatónak tart – ez a kötet is a múlt elmesélhetetlenségéről tesz (megengedő félmosollyal) tanúbizonytságot. Szilasi László megfontolt alkotó. A történet tulajdonképpen csak ballasztanyag neki. Lehetőség arra, hogy nyelvet, figurákat teremtsen, amelyen és akiken keresztül az igazán fontos dolgokról töprenghet. Az igazán fontos dolgok az élet, meg a halál.

Szilasi második regényének egy hajnalba nyúló osztálytalálkozó adja a narrációs keretét. A cselekmény gond nélkül bomlik ki ennek a – valljuk meg – kissé szűkös foglatatnak a szorításából. Igaz, az élőbeszéd imitációja néhol kifejezetten hangsúlyossá válik, másutt azonban mintha nem fordítana elég figyelmet ennek fenntartására a szerző, a szöveg ezért itt-ott modorossá terebélyesül, máshol meg éppen az élőbeszédszerűség mímelése okán veszít feszességéből. Igaz ellenben az is, hogy Szilasi izgalmas zsánermodulációkon

át vezeti a végkifejlet felé olvasóját. A könnyed nosztalgizás felől egykettőre szociografikus színezetű memoárba csap át a könyv, majd kvázi-krimibe fordul, hogy abból alig észrevehetően revenge-regénnyé váljon, de úgy, hogy mindezek mellett a városkönyv zsáneralakzatait is végig játékban 58 tartja.

Ahogy a *Szettek hárfájának* Árpádharagosa, úgy *A harmadik híd* színhelyéül szolgáló Szeged is imaginárius tér. És nem a valóságos és fiktív topográfiai elemek (olykor szinte szétszalazhatatlan) összemosása által lesz elsősorban azzá. Különös módon éppen a kőrealista-naturalista nézőpont – az utcán élőké – teszi inkább látomászerűvé a városleírást. A regényben szereplő hajléktalancsapat véreres szemű, láthatatlan lidércként tapos ki számunkra eddig járatlan ösvényeket. „Térfigyelő biokameraként” mutatják meg nekünk Szegedet, ahogyan csak ők ismerik. Beszélgetnek a szobrokkal, érzik a kocsmák tablettásborszagát, elsőként fedezik fel a friss firkákat a falakon és vágyakozva lesik az éjjel átpakolt kirakatok kínálatát. Úgy sejtjük, közelebb vannak valahogy a városhoz azoknál, akik lakcímkártyával tudják igazolni, hogy benne élnek.

„Ferenes reggeli, Dugó téri koncert, séta, máltai ebéd, máltai melegedő, séta, ferences vacsora, valami fix szállás, télen lehetőleg valamelyik átmenetiben, nyáron meg függetlenül, fedetten, de mindenképpen a szabadban...” A könyv az efféle, sziszifuszi mindennapok zsúfolt eseménytelenségéből ad ízelítőt. Az utcai emberek végtelen köreiről – mintha a betonba rótt mantrák lennének – beszél. Az elkeseredettség és kiszolgáltatottság szavak nélküli imáiról. A hajléktalanok lépteikkel fohászkodnak. Alakjuk a közparkok faháncsszín háttérébe veszik idővel, s a hangjuk sem hallatszik már. A nyelvük maradékát pár konzervmondatban tároló, a társadalomról leszakadt csoportok lényegében észrevétlenek a munkába járó, fűtött lakásban éjszakázó többség számára. Nyomaikat látjuk ugyan olykor, de félszeg kiáltásaik nem hallatszanak a város zajától.

Szilasi e helyett a mienk mellett élő, másik társadalom helyett szólal meg. Azok nevében beszél, akik fedél nélkül, társtalan kvázi-közösségekben bukdácsolnak hónapokon, éveken keresztül, amíg az útjuk vagy az életük tart, „egymás mellett, egyedül”. Szilasi hősei a szegedi szabadtérek. Aszfaltra írt, rongyos operában emlékezik meg róluk. Művében bőven akad kétségbeesés, szerelem, halál és magány, s számos dalbetét is kíséri dokumentarista meséjét. Ennek a kis híján néma világnak a háttérében szinte szüntelen szól a zene. Jelenléte valamiképpen a reményt, a harmóniát jelenti a regényben. Csakhogy amint csend lesz, mintha minden elromlana.

Winther Treszkáké házibuliján a *Micsoda buli* szól. Ha mellé tesszük a *Tűzszekerek* filmzenéjét, meg a Polimer kazettákra másolt Queen-, Neoton Família- és Hungária-dalokat, nem nehéz elhinnünk, hogy a nyolcvanas évek

elején ébredő ifjúság számára az élet olyasvalaminek tűnt, amit érdemes végigélni. „Mindenki drágalátos Foghorn Petikéje” – ahogy a könyv először említi titokzatos főhősét – esténként állítólag Chopin-darabokat hegedült. Hogy hogyan került az utcára a gimn egykori sztárja, arról kevés biztosat tudunk meg, a zenélést azonban folytatta ott is. Nevét veszítve immár, 59 levágott ujjú kesztyűben és hegymászódzsekiben látjuk viszont, egykori iskolatársa, Noszta is arról ismeri csak fel, hogy azt a Barbra Streisand-számot húzza épp, amit végtelenítve hallgattak együtt, a Vénusz kávézóban, a nyolcvanas évek derekán. Holott az idő nem állt meg, éppenséggel átrohant rajtuk inkább.

A szerző ötletesen csempész dallamokat szereplői mindennapjaiba. Foghornnak ugyanis mp3-lejátszója is van. Találta. A Leftfield *Afrika Shox* című száma van rajta, ami mintha a hajléktalanlét esszenciáját sűrítene pár ütembe. A dalhoz készült klipben egy fekete srác járja New York utcáit, és amikor valakinek nekiütközik, elveszíti egy-egy testrészét. Pont, mint ők ott, Szegeden. Foghorn a szerelmével, Annával hallgatja szívesen az *Afrika Shox*ot. Annának is a zene az attribútuma. Hulladékokból készült minihangszereket, karimbákat árul az utcán. Csilingelő kacatkincseiről Jean-Pierre Jeunet-, vagy Michel Gondry-hősnőnek képzeltem elsőre, Nosztát azonban Méhes Mariettára emlékezteti. Így már minden érthető. Ő a vágy titokzatos tárgya, a szűzies démon, az álmatag fenevad, a romlást hozó, ellenállhatatlan naiva. Lelke halhatatlan kolibriként kísért a Szeged melletti erdőben – az elbódult Noszta így látja legalábbis.

„Eltéveszthetetlen, egyedülálló hangot alkotok, hogy akárki hallja, zokogjon a lelke, melegebb legyen az otthona, és hogy a távoli városokban mindenki, akinek csak a füléhez ér, érezze magát jobban odahaza” – olvassuk a könyv egyik mottóját. Anna karimbái adnák ki azt a hangot, amiről Ray Bradbury ír? Akárhogyan is, e kis hangszer – és az Annában lakó halk dallam – kapcsolja össze egy kis időre az egymás mellett élő, de egymás számára láthatatlan csoportok tagjait. Anna tehát az, aki (igaz, talmi és ingatag) szeretethidat képez az utcán élők és a városiak között. A jómódú, de boldogtalan tisztviselő, Barták – akinél Schumann-dalok szólnak egyébként a lemezjátszóból, s az sem véletlen talán, hogy éppen a Wagner-házban lakik – ugyanis vásárol tőle egy karimbát. Később aztán a lány szerelméért is fizet. Az Anna bensőjéből áradó tiszta „zenét” kívánja érteni, birtokolni. Arra tudniillik képtelen, hogy osztozzon rajta Foghornnal, és ez vezet a tragédiához. Barták meggyilkolja a lányt.

Anna halálával szinte azonnál elhallgat a regényben a zene. Foghorn végiglépteti egyszer még a holttest mellett az mp3-akat, majd megválnak a lejátszótól, de a zenéléssel is felhagy. Amikor utoljára látják, nincs már nála hegedű.

Mielőtt eltűnik, Foghorn egy utolsó eszem-izomra hívja össze utcai csapatát. Ezen az estén nem szólnak dalok. A kannásbor-karnevál infernális performanszá alakul át. Néma, a hangokat mozdulatokká torzító haláltánc-trippé. A Tiszán Hírák hajóit véli látni Noszta. Almuggimfával tele a 60 rakterük, ami – a Királyok könyve ezt állítja legalábbis – hárfák és citerák alapanyagául szolgál. Noszta zsebongó, bazári tömeget is vizionál, pedig nincs ott rajtuk kívül senki. Elbódult tudatának hangszórói a Yardbirds *For Your Love* című szerzeményét üvöltik. És tényleg, a szerelemért történt voltaképpen minden. De addigra vége, imaginárius térbe kerül a zene is, Erosz és Thanatosz meg a Tisza-parton kart karba öltve jár.

De nem csak a zene hallgat ekkor el. Az utolsó mulatozás a közösség illúziójának a maradékát is felszámolja. Azt követően, hogy Foghorn eltűnt, „[e]lvesztette tartását a tér is”. És akkor az olyan lehetett, mint egyedül lenni egy osztálytalálkozón. Üresen, „mint szentestén a metró”. Mert akkor már csak a folyó szűrte a szennyet csendben, már hallgatott a karimba, a magány meg a híd alatt, kötött pályán, szüntelenül körbejárt. (*Magvető, Bp. 2014*)

